

IVAN PROKOP MUCHKA, IVO PURŠ, SYLVA DOBALOVÁ, JAROSLAVA HAUSENBLASOVÁ: HVĚZDA (ARCIVÉVODA FERDINAND TYROLSKÝ A JEHO LETOHRÁDEK V EVROPSKÉM KONTEXTU)

fotografie Vlado Bohdan, Artefactum, Nakladatelství Ústavu dějin umění AV ČR, V. V. I., Praha 2014, 569 stran textu, 729 vyobrazení – barevných a černobílých fotografií

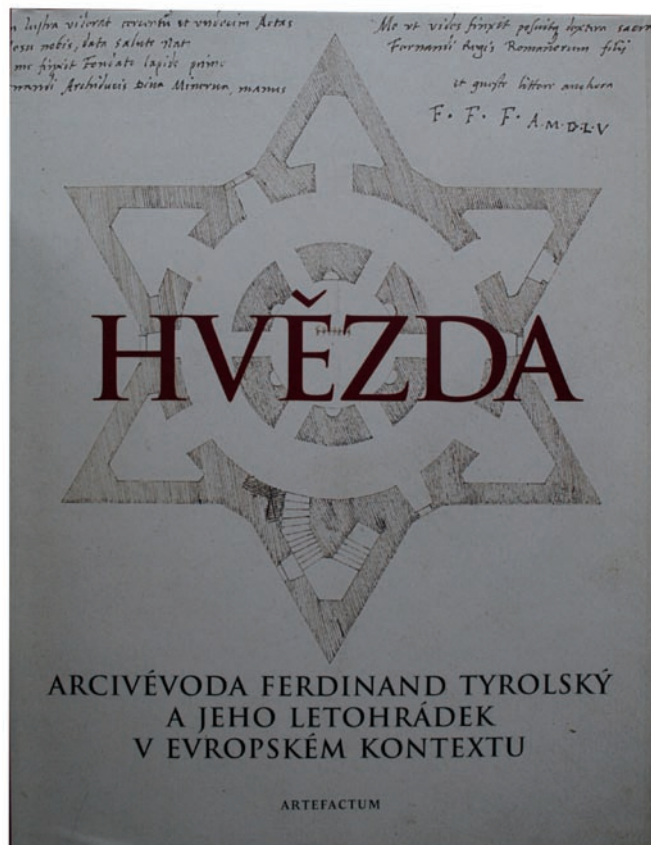
Jedna z nejpozoruhodnějších renesančních staveb u nás se konečně dočkala důkladného monografického zpracování. Nová publikace odborných pracovníků Ústavu dějin umění budí již na prvý pohled respekt, a to svým rozsahem i vzhledem. Vznikla díky grantu GA ČR „Arcivévoda Ferdinand Tyrolský a letohrádek Hvězda“. Ocenění zaslouží také profesionální výkon autora kvalitních snímků – fotografa ÚDU Vladana Bohdana.

Reprezentativní kniha je společnou prací čtyř specialistů. V úvodní části J. Hausenblasová věnuje pozornost významným historickým osobnostem – císaři Ferdinandu I. (1503–1564) a jeho druhorozenému synovi – arcivévodovi Ferdinandu Tyrolskému (1529 Linec – 1595 Innsbruck). Ivo Purš se zabývá poměrem arcivévody k výtvarnému umění, J. Hausenblasová interpretací písemných pramenů ke stavebnímu vývoji letohrádku.

Druhá stěžejní část publikace patří architektuře Hvězdy. Jejím autorem je náš přední znalec renesanční architektury I. P. Muchka. Ostatně o pražských stavbách tohoto období publikoval již roku 2003 zásadní článek ve vídeňské monografii - obsáhlém katalogu výstavy „Kaiser Ferdinand I. 1503–1564 – Das Werden der Habsburgermonarchie“ („Die Bautätigkeit Kaiser Ferdinands I. in Prag“, str. 248–257). Muchka se zabývá teoriemi architektury v knihách Vitruvia a jeho následovníků a zvláště zajímavá je jeho kapitola „Hvězda jako „pevnost“ – fortifikační problematika“. Společně s S. Dobalovou zhodnotili z tohoto úhlu také knihovnu a případné architektonické schopnosti arcivévody Ferdinanda Tyrolského.

Třetí část knihy je čtenářsky náročná. Jde o ikonografii štukové výzdoby letohrádku Hvězda od I. Purše. Autor se věnoval systematickému zpracování motivů a významů mimořádně bohaté dekorace interiérů. Podařilo se mu podrobně zmapovat a popsat všechna pole kleneb interiérů. V úvodu své kapitoly Purš napsal: „Vzhledem k historickým okolnostem vzniku byl letohrádek Hvězda stavbou vybudovanou – řečeno moderním jazykem – „na efekt“. Nešlo o stavebníkovu privatissimum, ani o cosi na způsob dobového studiola či kunstkomory, které měly často podvojnou, soukromou i reprezentační, funkci. Hlavním záměrem budovatele i navrhovatele v jedné osobě bylo návštěvníka určitým způsobem zaujmout až ohromit, a to jak výjimečným tvarem stavby, tak její opulentní výzdobou, která stejně efektně působí na současného diváka...“ (s. 147). Nebyla ale zřejmě obdivována jen skvostná štuková dekorace. Jak je v knize připomenuto, zachovaly se úchyty dokumentující, že stěny interiérů Hvězdy pokrývaly kdysi nástěnné koberce. O další výbavě místností v době Ferdinanda Tyrolského si zčásti můžeme udělat představu po návštěvě zámku Ambrasu. V případě Hvězdy mohla patrně hrát svou roli především lovecká tematika.

I. P. Muchka je autorem další partie monografie s názvem „Antonio Brocco, jeho dílna a „sekundární“ motivy

štuků“. V souvislosti s výzdobou interiérů Hvězdy připomíná obdobné štukové dekorace v berlínském zámku, zámku v Nelahozevsi a dosud téměř neznámou výzdobu v Telči.

Pátou část knihy pod názvem „Obora Hvězda s areálem letohrádku“ zpracovala S. Dobalová. Věnuje se osudům tzv. míčovny, hospodářským budovám, alejím i zvířectvu, které oboru kdysi obývalo. Šlo o jeleny, koně, divoké husy, kachny, bažanty a další. V době Rudolfa II. zde již měli žít i velbloudi, gepardi a osel.

Šestá kapitola je opět prací I. P. Muchky a má vhodný název – „Druhý život – Nachleben – Afterlife“. Připomíná pozdější využití letohrádku vojenským erárem a existenci cenné, kresebně dokonalé dokumentace z té doby. Pozornost také věnuje změnám střešní siluety Hvězdy. Z novodobější historie připomíná práci architekta Pavla Janáka při úpravách letohrádku. V poznámce se konečně objevuje případný postřeh Z. Wirtha o eventuální inspiraci Hvězdy zbořenou kaplí Božího těla na Karlově náměstí.

Arcivévodovo zaujetí kuriozitami je známé. Hovoří o tom výmluvně sbírky zámku Ambrasu u Innsbrucku. Synovec Ferdinanda Tyrolského – císař Rudolf II. – zde měl příležitost se inspirovat ke svým pozdějším sběratelským zálibám.

Osobnost arcivévody však dnes připomínají nejen leto-

Obr. 1: Letohrádek Hvězda, Praha-Liboc (foto K. Křížová).

hrádek Hvězda, ale též další významné historické objekty – například zámek Březnice a hrad Křivoklát. Zachovaly se i movité památky související se životem někdejšího místodržitele a jeho manželky Filipíny, roz. Welserové (1527 Augsburg – 1580 Ambras). S jejich podobiznami se setkáváme nejen v obrazových depozitářích památkových objektů, ale také například ve výzdobě zámku v Budyni nad Ohří. Vynikající renesanční portrétní práce někdejšího arcivévodova dvorního malíře Anthoni Bayse (nástupce F. Terzia) uchovává muzeum v Poličce.

Ferdinand Tyrolský by si podobně jako jeho synovec Rudolf II. zasloužil rovněž samostatnou monografii a výstavu. Je s podivem, že arcivévodův zámek Ambras s unikátní historickou sbírkou dosud nebyl zapsán na seznam světových památek UNESCO. Monografie letohrádku Hvězda je úctyhodným dílem, zpracovává maximum dobových materiálů a přináší řadu zcela nových poznatků.

KVĚTA KŘÍŽOVÁ

Obr. 2: F. Terzio (?): Arcivévoda Ferdinand Tyrolský, 1529–1595 (reprofoto K. Křížová).

JAN ADÁMEK – JARMILA HANSOVÁ – DANIEL KOVÁŘ – ROMAN LAVIČKA – ZDENĚK MAREŠ – ZUZANA THOMOVÁ: KATEDRÁLA SV. MIKULÁŠE V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Ediční řada Miscellanea, sv. 11, vydal Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, České Budějovice 2014, 271 stran.

Vytvářet monografie o dějinách velkých městských farních chrámů za předsevzetí, že výklad bude důsledně založen na hloubkových pramenných sondách, patří k nejsložitějším úkolům historických věd. Ze své podstaty totiž vyžaduje interdisciplinární přístup a širší autorský kolektiv. Proto není divu, že knih tohoto druhu napočítáme jen několik. Navíc to jsou práce věnované takovým stavbám, jejichž stavebnímu vývoji dominuje jedna slohová etapa – nejčastěji středověká. V centru pozornosti badatelů se pak logicky ocitne gotická architektura, jejíž formální a stavebně historické zhodnocení je v ideálním

případě doprovázeno fundovaným rozbořem soudobých písemných pramenů z per historiků. Pro území Čech máme k dispozici všeho všudy dvě taková díla, obě ryze medievistická. Shodou okolností jsou věnována jihočeským památkám: chrámům v Písku a Trhových Svinech. Prezentovaná kniha o českobudějovickém kostele se vůči nim odlišuje na první pohled, a to snahou o co možná nejúplnější chronologický rozpon, totiž sahající od doby založení po současnost. Navíc nemá jedno hlavní tematické těžiště. Důraz je v ní kladen víceméně stejnou měrou na architekturu, mobiliář, liturgický provoz i sociální síť